

STORTINGET

Innst. 36 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 26 (2023–2024)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard

Til Stortinget

1. Sammendrag

For å legge grunnlaget for en stabil og forutsigbar forvaltning legger regjeringen jevnlig frem meldinger til Stortinget som gjennomgår alle sider ved forvaltningen av Svalbard (svalbardmeldinger). Den første av slike helhetlige meldinger ble lagt frem i 1975. Meldingene har deretter vært lagt frem med syv til ti års mellomrom, hvorav den femte i rekken ble lagt frem i 2016.

Svalbardmeldingene signaliserer regjeringens mål og ambisjoner for forvaltningen av Svalbard, som forankres i Stortinget gjennom behandlingen der. Den praktiske oppfølgingen skjer ved gjennomføring av konkrete tiltak og i regjeringens løpende arbeid med svalbardsaker. Svalbardpolitikken er sammensatt av ulike politikkområder som alle er rammet inn av de fem overordnede målene for svalbardpolitikken. Det er bred politisk oppslutning om disse målene som første gang ble formulert gjennom Stortingets behandling av svalbardmeldingen fra 1985, og som siden har ligget fast. All aktivitet må vurderes innen rammen av disse målene.

De fem overordnede målene for svalbardpolitikken er:

- En konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten.
- Korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd.

- Bevaring av ro og stabilitet i området.
- Bevaring av områdets særegne villmarksnatur.
- Opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.

Svalbardmeldingene har bidratt til å legge rammer for virksomhet på øygruppen og bidratt til en avstemt utvikling innenfor rammen av disse fem overordnede målene. Målene ligger fast. En konsekvent og forutsigbar forvaltning av Svalbard, i tråd med målene, bidrar til trygghet for befolkningen og til bevaring av ro og stabilitet i regionen.

Utviklingen siden fremleggelse av den forrige svalbardmeldingen i 2016 (Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard) kan sammenfattes langs følgende linjer: I takt med at Longyearbyen har utviklet seg fra et samfunn basert på kulldrift til et mer moderne familiesamfunn med et differensiert næringsliv, har sammensetningen av befolkningen endret seg. Det er også flere bosatte der enn noen gang tidligere. Svalbard preges av en økning i aktivitet, ikke minst i form av skipsbåren turisme rundt øygruppen. Interessen for bruk av Svalbard i forskningsøyemed øker, også fra det internasjonale forskningssamfunnet.

Klimaendringene utgjør et viktig bakteppe for utviklingen og for flere av de tiltakene som foreslås i meldingen. Ingen steder i verden går oppvarmingen hurtigere enn på Svalbard, der temperaturene stiger 5 til 7 ganger raskere enn det globale gjennomsnittet. Dette fører til raske endringer i naturen, som blir mer sårbar. Med et varmere klima er Svalbards kystområder dessuten lettere tilgjengelig for både cruise fartøy, fiske fartøy og forsknings fartøy.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen globalt og i våre nærområder er preget av et større alvor og en større uforutsigbarhet enn da den forrige svalbardmeldingen ble lagt frem i 2016, og en økt geopolitisk spenning som

har opphav utenfor nordområdene, merkes nå også i våre nærområder. Gjennom fremleggelsen av Meld. St. 9 (2022–2023) Nasjonal kontroll og digital motstandskraft for å ivareta nasjonal sikkerhet, viser regjeringen hvordan den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør det nødvendig med kraftfulle tiltak for å ivareta nasjonal sikkerhet i hele landet. Det har alltid vært knyttet sterke nasjonale interesser til forvaltningen av Svalbard. Dette reflekteres også i denne meldingen, samtidig som det foreslås grep som ytterligere styrker graden av nasjonal kontroll med aktiviteten på øygruppen.

I utformingen av svalbardpolitikken, som i all annen politikk, må ulike hensyn og interesser sees i sammenheng og veies mot hverandre. På Svalbard foretas disse avveiningene innen rammen av de fem overordnede hovedmålene, f.eks. på den måten at målet om opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen må oppfylles på en måte som er i samsvar med målet om bevaring av områdets særegne villmarksnatur.

På samme måte vil også andre hensyn måtte veies opp mot hverandre. Eksempelvis må hensynet til nasjonal kontroll avveies mot hensynet til verdiskaping og samfunnsutvikling. Risikoaksept og fortløpende kostnyttevurderinger vil derfor være viktige elementer i slike vurderinger og i utformingen av svalbardpolitikken. I likhet med de tidligere svalbardmeldingene beskriver meldingen mål, utfordringer og mulige tiltak for Svalbard og tilhørende territorialfarvann.

Kapittel 1 omhandler bakgrunnen for meldingen og beskriver nærmere veien videre for Svalbard, det gir også en oppdatering på Svalbard og lokalsamfunnene. I kapittel 2 gjennomgås de folkerettslige rammene, inkludert norsk suverenitet og Svalbardtraktaten. Det beskrives også virkemiddelbruk på Svalbard, inkludert virkemidlene staten har for å nå målene. Det beskrives videre det administrative apparatet på Svalbard, som virkemiddel i svalbardpolitikken, herunder Sysselmesteren og Longyearbyen lokalstyre.

Klima og miljø gjennomgås i kapittel 3, inkludert målene for miljøvern på Svalbard. Samfunnsutvikling og næringsvirksomhet er tema for kapittel 4. I kapittel 5 omtales kunnskap, forskning og høyere utdanning. Samfunnssikkerhet, redning og beredskap beskrives i kapittel 6. Meldingens kapittel 7 omhandler de økonomiske og administrative konsekvensene.

2. Komiteens behandling

Komiteen avholdt 26. september i 2024 innspillmøte i Longyearbyen på Svalbard. Det var 17 instanser som ble hørt. Komiteen avholdt også høring om Meld. St. 26 (2023–2024) om Svalbard 30. september 2024. Det ble mottatt ti skriftlige innspill før høringen, og ni instanser deltok på høringen.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen og Trine Lise Sundnes, fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schie Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, Bengt Fasteraune og Ola Borten Moe, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Morten Wold, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Bjørnar Moxnes, fra Venstre, Guri Melby, fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde, viser til Meld. St. 26 (2023–2024) Svalbard. Komiteen bemerker at stortingsmeldinger om Svalbard har vært lagt frem siden 1975, med syv til ti års mellomrom. Forrige svalbardmelding ble lagt frem i 2016. De helhetlige svalbardmeldingene og Stortingets behandling av disse gir de overordnede rammene og føringene for forvaltningen av Svalbard og legger grunnlaget for langsiktighet og forutsigbarhet.

Komiteen peker på at Norges suverenitet over Svalbard er ubestridt, og at alle stater har plikt til å respektere norsk suverenitet over Svalbard på samme måte som norsk suverenitet over de øvrige deler av Norge. Suvereniteten omfatter også territorialfarvannet, herunder indre farvann og sjøterritoriet 12 nautiske mil fra grunnlinjene, rundt øygruppen og luftrommet over.

Komiteen er opptatt av at de fem overordnede målene for svalbardpolitikken har ligget fast siden 1985, og at disse også skal ligge fast nå. Komiteen påpeker at disse målene utgjør en ramme for svalbardpolitikken. Målene må dermed sees i sammenheng, og det må gjøres avveinger mellom disse. Eksempelvis vil det måtte gjøres avveininger mellom opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen og målet om bevaring av områdets særegne villmarksnatur.

Det finansielle bildet for Svalbard synliggjøres i det årlige svalbardbudsjettet. For de siste års utvikling merker komiteen seg at utgifter overstiger statens inntekter på Svalbard. Siden 2015 har differansen mellom utgifter og inntekter økt fra 673 mill. kroner (2015) til 1 038 mill. kroner (2022), til tross for at inntektene har økt fra 248 mill. kroner (2015) til 368 mill. kroner (2022). Komiteen mener at betydelige nasjonale interesser knyttet til øygruppen likevel tilsier et sterkt statlig engasjement.

3.1 Klima og miljø

Komiteen understreker at Svalbard har en særegen og verdifull natur og kulturarv, og at Norge har et særskilt ansvar for å bevare dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener videre at målene for miljøvern på Svalbard, slik de er gjengitt i svalbardmeldingen, bør sette rammene for all virksomhet på Svalbard.

Klimamessig er Svalbard i en særstilling, og komiteen ønsker å fremheve dette. Ingen steder i verden går oppvarmingen hurtigere enn på Svalbard. På Svalbard stiger temperaturen 5–7 ganger raskere enn det globale gjennomsnittet, og i Longyearbyen har årstemperaturen økt med nesten 5 grader celsius siden 1971.

3.2 Samfunnsutvikling

Komiteen ønsker å påpeke at Longyearbyen har et levende og variert samfunn med mennesker fra mange land, og at dette er verdifullt. Sammensetningen av befolkningen har endret seg merkbart de siste tiårene, noe som har ført til at andelen utenlandske statsborgere på Svalbard har økt fra 15 pst. i 2009 til 36 pst. i 2023.

Komiteen registrerer at det per 1. januar 2024 er 2 993 innbyggere på Svalbard, og at disse er fordelt på syv bebodde steder med fast aktivitet. I underkant av 2 600 av innbyggerne bor i Longyearbyen. Av disse er om lag 930 personer utenlandske statsborgere.

Komiteen viser til at antallet barn i skole og barnehage har økt de siste årene. Gjennomsnittlig botid for nordmenn har likevel gått ned med 20 pst. siden 2016, noe som fører til at gjennomsnittlig botid for nordmenn er på 3,4 år (januar 2024). Komiteen ønsker å legge til rette for at gjennomsnittlig botid for nordmenn øker. Samtidig stiller komiteen seg bak at det ikke er ønskelig at Longyearbyen vokser ut over dagens nivå.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at boligmassen ikke skal utvides ut over nivået før skredene i 2015 og 2017.

Komiteen registrerer at regjeringen mener det er et behov for gjennomgang av forskrift om register over befolkningen på Svalbard. Komiteen stiller seg bak at det bør der sees på kravet om oppholdstid, dokumentasjon på grunnlaget for forholdet, om det skal innføres krav til bosetting i husvære som er regulert til boligformål, og tiltak som kan øke etterlevelsen av meldepplikt ved flytting.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg at regjeringen har besluttet å foreta en revisjon av statsborgerloven, og støtter at det i det arbeidet skal vurderes om statsborgerloven skal gjelde for Svalbard, og i hvilken grad oppholdstid skal kunne opparbeides på Svalbard.

Komiteen viser til innspillmøtet under komiteens besøk til Longyearbyen i september og til ordinær høring i Stortinget. Under innspillmøtet kom det fram betydelig bekymring over utfordringer med psykisk helse, særlig blant unge, og et svært begrenset tilbud om psykologtjenester på Svalbard. Det er viktig å legge til rette for at det psykiske helsetilbudet blir bedre tilpasset behovene, og at ungdoms erfaringer og innspill lyttes til i denne tilpasningen.

På bakgrunn av dette fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvilke tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Rødt støttar målet om å oppretthalda norske samfunn på Svalbard og at Longyearbyen også framover skal vera eit livskraftig familiesamfunn. Dessverre er det fleire teikn til at desse måla blir vanskelegare å nå, og at nokre av tiltaka som er meint å styrka den norske busettinga og det norske familiesamfunnet, har motsett effekt. Desse medlemmene viser mellom anna til avgjerda om at innbyggjarar i Longyearbyen utan tilknytning til fastlandet ikkje lenger skal ha stemmerett i lokalvalet, uavhengig av butid på Svalbard, og vidare til signalet om at også kontantstøtte og barnetrygd kan bli avvikla for denne gruppa. Desse medlemmene vil åtvare mot å innføra fleire tiltak som skaper større skilje mellom ulike grupper i Longyearbyen og svekker dei lengebuande utanlandske familiare sitt tilhøyr til lokalsamfunnet. Saman med innstrammingar i velferdstenester, som retten til tilrettelagt opplæring og mangelen på psykiske helsetilbod, bidrar slike tiltak til svekking av det mangfaldige og inkluderande lokalsamfunnet i Longyearbyen, og at norske familiar ikkje lenger kjenner seg igjen i verdiane dette samfunnet skal byggast på. Dette medverkar til at norske familiar flyttar frå Svalbard, stikk i strid med målet med svalbardpolitikken. Gode oppvekstvilkår, trivsel og livskvalitet må prioriterast opp dersom målet om stabil busetting skal kunna bli nådd.

Desse medlemmene viser til at lokalsamfunnet i Longyearbyen etterlyser meir medverking og mindre fjernstyring frå staten. Tidlegare og betre involvering når avgjerder for Svalbard og Longyearbyen skal bli tatt, vil vera nyttig for å bygga tillit, og dermed ro og stabilitet, men også for at avgjerdene blir betre tilpassa dei lokale forholda. Eitt slikt tiltak vil vera at lokalstyret får delta i det interdepartementale polarutvalet.

På denne bakgrunnen fremmer desse medlemmene dette forslaget:

«Stortinget ber regjeringa involvera lokalstyret og andre relevante lokale aktørar betre før avgjerder som

gjeld Svalbard og Longyearbyen, blir tatt, og ber om rapportering til Stortinget på involveringsarbeidet i dei årlege svalbardbudsjetta.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter regjeringens forslag om å styrke den norske bosettingen på Svalbard. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at det ikke er vedtatt at det skal gjøres endringer vedrørende barnetrygd og kontantstøtte, men at dette er noe som skal vurderes som ett av flere tiltak for å oppnå den overordnede målsettingen.

Disse medlemmer viser videre til at det i forbindelse med utarbeidelse av stortingsmeldingen har vært lagt opp til bred involvering av både lokalstyret og øvrige aktører.

Komiteen viser i denne sammenheng også til at komiteen etter at meldingen ble lagt frem, har vært på åpen høring på Svalbard i tillegg til den muntlige høringen i Stortinget. Komiteen legger til grunn at det også i fremtiden vil legges opp til bred involvering i avgjørelser som angår Svalbard.

3.3 Næringsvirksomhet

Komiteen bemerker at næringsutvikling isolert sett ikke er et mål i svalbardpolitikken, men ett av virkemidlene for å nå målet om norske samfunn i øysamfunnet. Videre viser komiteen til at Longyearbyen siden 2016 har utviklet seg fra et samfunn basert på kulldrift til et mer differensiert næringsliv. Siden 2015 har antallet virksomheter på Svalbard økt fra i underkant av 300 til i overkant av 400. Komiteen støtter regjeringens overordnede vurdering om at utvikling av næringslivet ikke bør skje i form av økt volum, men som økt verdiskapning.

Komiteen har merket seg at økningen særlig knytter seg til reiselivsrelaterte bransjer på og rundt øygruppen. Komiteen understreker at behovet for nye, helårige og langsiktige arbeidsplasser blir særlig viktig som følge av nedleggelse av gruvedriften. Komiteen noterer seg at regjeringen vil utrede forslag til regelverk for besøksbidrag, slik at turister i større grad bidrar til å finansiere de behovene som er en forutsetning for turisme.

Komiteen merker seg at regjeringen i svalbardmeldingen varsler at den vil innføre en begrensning på antall personer om bord på cruiseskip som seiler i Svalbards territorialfarvann, og i tillegg vurdere en begrensning på antall cruiseskip som seiler der.

Komiteen merker seg at alle aktører på innspillmøtet var samstemte om at ordningen med flyfrakt ikke må opphøre før det er et reelt alternativ på plass. Samferdselsdepartementet informerte 31. mai i år om at ordningen med postfly opphører 1. januar 2025. Ko-

miteen vil understreke at flyfraktkapasitet er svært viktig både for frakt av ferskvarer, medisiner og reservedeler til beredskapsfartøy og kjøretøy. Komiteen viser til justis- og beredskapsministerens svar på spørsmål om Meld. St. 26 (2023–2024), der det uttales at forvaltningen av Posten Bring AS:

«(...) skal ivareta bl.a. hensynet til statens mål som eier». Det vises i den forbindelse til regjeringens overordnede mål for Svalbard om «opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen».

På bakgrunn av dette fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at flyfraktkapasitet mellom fastlandet og Svalbard opprettholdes inntil en permanent løsning er på plass.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti merker seg forslaget om et besøksbidrag for tilreisende til Longyearbyen. Disse medlemmer støtter at et slikt pilotprosjekt gjennomføres, og at inntektene øremerkes Longyearbyen lokalstyre og utgifter til infrastruktur og annen offentlig tjenesteyting som er en forutsetning for turisme i Longyearbyen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til forslaget om å kartlegge støybelastningen på livet i fjordene på Svalbard som har mest trafikk, herunder Isfjorden og Kongsfjorden, og vurdere tiltak. Flertallet vil understreke at Kongsfjorden er et unikt naturlig laboratorium, og at cruisetrafikken og forskningsaktiviteten i Kongsfjorden til tider har motstridende interesser. Cruisetrafikken genererer samtidig betydelige inntekter til Kings Bay A/S, og det er viktig å gjøre en avveining mellom Kongsfjordens verdi som cruisedestinasjon og som forskningsfjord.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at regjeringen vil utarbeide forslag til regelverk for besøksbidrag for reisende til Longyearbyen. Disse medlemmer ser at et slikt bidrag kan gå på bekostning av vekst i turistnæringen, og mener en slik løsning må vurderes i et helhetsperspektiv.

Disse medlemmer ser det som svært utfordrende for næringslivet, da spesielt dagligvarehandel, at postflyet nedlegges. Disse medlemmer forventer at det finnes løsninger for å sikre at Longyearbyen får forsyninger som sikrer at innbyggerne får tilgang på normale dagligvarer som kjøtt, fisk og grønnsaker. Dersom situasjonen blir slik at dagligvarehandelen ikke får tilgang på nødvendige produkter, vil befolkningsgrunnla-

get svekkes ytterligere. For å opprettholde befolkningen i Longyearbyen er det nødvendig at tilbudet om normal livsførsel er til stede, og matvarer er i denne sammenheng helt nødvendig.

Disse medlemmer ser nødvendigheten av å styrke næringslivet. Det er viktig at veksten i verdiskapningen i hovedsak skjer av norske aktører.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt viser til at den store og aukande cruisetrafikken også har negative konsekvensar for natur og forskingsverksemd rundt Ny-Ålesund. Regelen om å slå av bluetooth vert ikkje overhalden, noko som gjer forskingsaktivitet på øygruppa vanskeleg. Disse medlemene viser vidare til at cruiseskip har størst klimagassutslepp i transportsektoren, og meiner det er eit paradoks at desse fartøya siglar rundt i eit område der klimaendringane går særleg fort, med ein natur som er særleg sårbar. Det bør derfor greiast ut kva område som bør vera tilgjengelege for cruisetrafikk og ikkje. Disse medlemene merkar seg samtidig at inntektene cruiseskipa legg igjen i form av avgifter for å leggja til kai, er viktige i ein stram samfunnsøkonomi. Staten bør derfor kompensera for bortfallet av inntektene ved ei eventuell avgrensing av cruisetrafikken.

3.4 Kunnskap, forskning og høgere utdanning

Komiteen legger til grunn at Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) skal være den eneste tilbyderen av høgere utdanning på Svalbard.

Komiteen viser til at det i Longyearbyen er to barnehager og en skole med både grunnskole, avdeling for videregående opplæring, skolefritidsordning og kultur-skole. Komiteen merker seg at regjeringen påpeker at ansvaret for barns interesser på Svalbard i første rekke hviler på foreldrene, og at det offentlige tjenestetilbudets begrensning gjør at det ikke alltid er til barnets beste å bo på Svalbard. Videre tar komiteen til etterretning at barn med mer enn mindre og moderate behov for tilrettelegging av opplæringen ikke har krav på skoleplass i Longyearbyen. Videre ble Svalbard folkehøgskole startet opp i 2019, og komiteen mener at dette er et viktig og verdifullt utdanningstilskudd til Longyearbyen.

Komiteen understreker at det er opp til norske myndigheter å regulere forskningsvirksomheten. Forskningsaktivitet på Svalbard er ikke noe traktatpartene har rett til etter Svalbardtraktaten. Når det gjelder plassering, ønsker komiteen å videreføre prinsippet om at forskning i hovedsak skal foregå med utgangspunkt i etablerte lokalsamfunn og forskningsstasjoner. Komiteen stiller seg bak at det arbeides videre med virkemidler for å få flere norske forskere til Ny-Ålesund.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti merker seg forslaget om å arbeide videre med virkemidler for å få flere norske forskere til å benytte Ny-Ålesund forskningsstasjon. I omtalen av kap. 1473 i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025 står det at Kings Bay A/S er avhengig av statlige tilskudd for å dekke underskudd i driften og for å kunne gjøre investeringer i bygningsmassen, infrastrukturen og forskningsfasilitetene i Ny-Ålesund. Justis- og beredskapsministeren opplyste i brev til komiteen 24. oktober 2024 at Kings Bay A/S i 2023 brukte 42 mill. kroner av sitt tilskudd fra Klima- og miljødepartementet på å dekke driftsunderskudd. Tilskuddet kan ikke brukes til å finansiere norske studenter eller forskere. På bakgrunn av dette vil disse medlemmer be regjeringen vurdere å omdisponere midler fra kap. 1473 til poster som kan dekke reise til og bruk av forskningsinfrastruktur i Ny-Ålesund for studenter og forskere fra UNIS.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti, understreker at forskningsaktiviteten på Svalbard og i havområdene rundt er avhengig av moderne og tilgjengelig infrastruktur. Flertallet viser til at forskningsfartøyet FF Helmer Hanssen er i bruk til forskning og høgere utdanning i arktiske havområder omtrent 300 døgn i året og derfor er en viktig ressurs for marin forskning i havområdene rundt Svalbard og i Barentshavet. Flertallet merker seg at flere andre nasjonale og internasjonale forsknings- og forvaltningsinstitusjoner bruker skipet, i tillegg til eieren UiT Norges arktiske universitet.

Flertallet understreker særlig rollen som FF Helmer Hanssen har som plattform for undervisning og høgere utdanning i arktiske havområder, også for studentene ved UNIS. Opp mot 400 studenter får hvert år deler av sin utdanning ombord på FF Helmer Hanssen. Flertallet merker seg at FF Helmer Hanssen allerede har passert sin normerte levetid og at det ikke er realistisk at UiT, selv med reparasjoner og utbedringer, kan holde forskningsfartøyet i drift mye lenger enn til 2030.

Flertallet uttrykker derfor sin bekymring for at Norge da vil mangle en plattform for forskning og høgere utdanning i arktiske havområder, og viser til at andre eksisterende fartøy ikke vil kunne fylle rollen som FF Helmer Hanssen har for norsk arktisk marin forskning og utdanning. Flertallet understreker derfor viktigheten av samarbeidet mellom UiT, NTNU og UNIS om en ny flytende arktisk campus med hjemmehavn i Longyearbyen.

3.5 Samfunnssikkerhet, redning og beredskap

Komiteen merker seg at infrastrukturen i Longyearbyen er på et høyt nivå i arktisk sammenheng, men at det likevel finnes et betydelig vedlikeholdsetterslep. Dette gjelder bl.a. kraftforsyningen, vannforsyningen og bygningsmassen.

Komiteen merker seg at overgangen fra energi-produksjon fra kull til diesel har økt energikostnadene betydelig. Komiteen mener økt sikkerhet i energisystemet i Longyearbyen og utviklingen av mindre utslippsintensive former for energiproduksjon bør ha høy prioritet.

Komiteen bemerker at klimaendringer og økt aktivitet trekkes frem som utfordringer, og at veksten i aktivitet på og rundt Svalbard innebærer at det til tider befinner seg langt flere mennesker på Svalbard enn det beredskapsressursene er dimensjonert for. Komiteen mener det må arbeides videre for å styrke samfunnssikkerhet, redning og beredskap.

Komiteen merker seg at regjeringen vil gå gjennom ansvaret for kritisk infrastruktur i Longyearbyen, ha som intensjon at staten skal ta et større ansvar for energiforsyningen i Longyearbyen, og at ansvaret for energiforsyningen skal avklares så snart som mulig. Komiteen vil påpeke at selv etter den foreslåtte økningen i svalbardbudsjettet på 100 mill. kroner over kap. 3 for å legge til rette for reduserte energipriser i Longyearbyen, vil energiprisene for forbrukerne ha økt med 30 prosent som følge av overgangen fra kull til diesel. Komiteen mener derfor at det haster med å få på plass en varig, bærekraftig og kostnadseffektiv løsning for energiforsyning til Longyearbyen, og ber regjeringen prioritere dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti merker seg at meldingen inneholder om lag 90 tiltakspunkter, men at det ikke er spesifisert hvordan tiltakene skal gjennomføres. Et eksempel er at regjeringen i meldingen skriver at den vil innføre insentiver for å gjøre det mer attraktivt for nordmenn å flytte til og bli boende på Svalbard, men verken meldingen eller regjeringens forslag til svalbardbudsjett for 2025 inneholder konkrete tiltak for å gjennomføre dette.

På bakgrunn av dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om fremdriften på de ulike tiltakspunktene i svalbardmeldingen (2023–2024) senest i forbindelse med fremlegging av forslaget til svalbardbudsjett for 2026.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt merkar seg den tydelege

meldinga frå heile Longyearbyen-samfunnet om at trygg og sikker infrastruktur til ein akseptabel og føreseieleg pris er eit avgjerande vilkår for busetting, ro og stabilitet. Desse medlemene støttar dette synet. Det norske storsamfunnet har interesse av å oppretthalda busettinga på Svalbard, og staten må derfor ta eit større ansvar enn i dag for å sørga for sikker tilgang til energi, vatn, avløp og bustader til ein akseptabel pris og standard. Sjølvkostprinsippet er ikkje eigna som finansieringsmodell, og marknadsløysingar vil aldri kunna sikra nødvendig infrastruktur på Svalbard. Vidare er det grunn til å undersøka nærmare om bustadpolitikken i Longyearbyen er god nok. Sjølv om busettinga ikkje skal auka i omfang, er det mykje som tyder på at tilgangen på bustader ikkje er tilstrekkeleg. Fordelinga av bustader må også opplevast som meir rettferdig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet understreker viktigheten av en stabil kraftforsyning på Svalbard. Grunnet de arktiske forholdene blir situasjonen fort kritisk ved kraftutfall og lave temperaturer, og ved lengre utfall må evakuering iverksettes. Disse medlemmer ser derfor kritisk på avgjørelsen om å erstatte kullkraftverket som ble lagt ned 19. oktober 2023, med tidligere reservekraftverk. De tidligere dieselreservekraftverkene er i mindre grad designet for langvarig og vedvarende kraftproduksjon, noe som har resultert i flere utfordrende kraftsituasjoner. Disse medlemmer vil påpeke at Forsvaret ble nødt til å fly inn reserveaggregater for å sikre energiforsyningen i vinter, da Sysselmesteren 18. mars 2024 anmodet om bistand for å øke beredskapen til energiforsyningen i Longyearbyen. I dag fraktes diesel fra Tromsø med skip for å sikre tilgjengelighet på tilstrekkelig volum til enhver tid. Disse medlemmer er kjent med at dette er tiltenkt som en midlertidig ordning, og til tross for meldingens mål om at fornybar energi skal fases inn raskest mulig, vil disse medlemmer uttrykke skepsis til innfasing av ikke-regulerbar og uforutsigbare kraftkilder i et arktisk energisystem slik som i Longyearbyen. Disse medlemmer er bekymret for betydningen dette kan få for energisikkerheten og i særdeleshet ved eventuelle krisesituasjoner.

I tillegg til svekket forsyningssikkerhet, har kraftprisene økt betraktelig ved overgangen til diesel, det rammer både husholdninger og næringsliv. Regjeringen har foreslått å gi 100 mill. kroner i strømstøtte til Longyearbyen i 2025, noe som kan ses i sammenheng med økte energikostnader som følge av skiftet til diesel. Lokalstyrelser har tidligere uttalt at dette ikke er tilstrekkelig for å forhindre økte energigebyrer.

Kulldriften har vært en viktig brikke i sysselsettingen på Svalbard siden gruverdriften startet i 1916. I dag er det kun Gruve 7 som fortsatt driftes, og rundt 60 ansatte arbeider der. Det er avgjørende å ha tilgang på arbeid for

å sikre norskboende på Svalbard. Det er et politisk mål å opprettholde en sterk norsk tilstedeværelse på Svalbard, men slik disse medlemmer ser det, vil nedleggelsen av gruven og følgelig tapet av arbeidsplasser svekke målet. Dersom nedleggelsen medfører en fraflytting, vil dette kunne true nordmenns posisjon som majoritetsbefolkning på Svalbard.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for videre norsk gruvedrift på Svalbard.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde viser til at kirken på Svalbard står i en særstilling ved at den skal betjene alle på øygruppen uavhengig av nasjonalitet og kirketilhørighet, at den alltid er åpen og tar imot 40 000 besøkende årlig. Gitt dens rolle er den også et naturlig samlingspunkt i kriser og konflikt, herunder dens viktige rolle i den offentlige beredskapen. Disse medlemmer viser til at kirkens ekstraordinære økninger i utgifter de siste årene knyttet til leie, helikopter og energi ikke er blitt kompensert.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde viser til at tilskuddet til Svalbard kirke for inneværende år er på 6 mill. kroner, jf. Prop. 1 S (2023–2024). Samtidig har utgiftene til drift, husleie og lønninger økt til totalt 7,5 mill. kroner. Derav utgjør leieutgiftene til Statsbygg 2,6 mill. kroner, noe som er en økning på om lag 1 mill. kroner på to år. Videre har helikopterutgiftene om lag doblet seg fra 2020 til 2024. I tillegg har Statsbygg varslet en ekstraregning for energikostnader på om lag 100 000 kroner for 2024. Svalbard kirke har ingen anledning til å flytte til et annet bygg eller benytte seg av andre energileverandører og helikoptertjenester. Disse medlemmer mener dette tilsier at tilskuddet til Svalbard kirke bør ta høyde for den ekstraordinære kostnadsveksten.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2025 legge frem forslag til tilskudd til Svalbard kirke i tråd med den ekstraordinære kostnadsveksten.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om fremdriften på de ulike tiltakspunktene i svalbardmeldingen (2023–2024) senest i forbindelse med fremlegging av forslaget til svalbardbudsjett for 2026.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringa involvera lokalstyret og andre relevante lokale aktørar betre før avgjerder som gjeld Svalbard og Longyearbyen, blir tatt, og ber om rapportering til Stortinget på involveringsarbeidet i dei årlege svalbardbudsjetta.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge til rette for videre norsk gruvedrift på Svalbard.

Forslag fra Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen i revidert nasjonalbudsjett for 2025 legge frem forslag til tilskudd til Svalbard kirke i tråd med den ekstraordinære kostnadsveksten.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende:

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvilke tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at flyfraktkapasitet mellom fastlandet og Svalbard opprettholdes inntil en permanent løsning er på plass.

III

Meld. St. 26 (2023-2024) – Svalbard – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 5. november 2024

Ine Eriksen Søreide

leder

Dag-Inge Ulstein

ordfører